

A besztercevidéki harcok (1849 jun. 20—29) orosz forrás nyomán

Multévi utolsó füzetünkben J. Oreus orosz ezredes „Opisanie Vengerskoi Voinii 1849. goda” című művének, az 1849 augusztus 5-i és 6-i nagyszebeni harcokról szóló fejezetét közöltem. Ezúttal a Grotenhelm-különítménynek első hadműveleteiről lesz szó, ugyanennek a szerzőnek könyve nyomán.

Mindenkinek feltűnhetik a két közlemény közötti nagy különbség, részletesség dolgában. Oreus igen röviden, csak úgy futtában, tárgyalja a besztercevidéki harcokat. Ennek részben az lehet az oka, hogy ezek az események az V. hadtest hadműveleteihez viszonyítva kisszerűeknek látszanak, annál is inkább, mert magyar részről teljesen csődöt mondott a vezetés. Ennek tulajdonítható, hogy a beszercei honvédhadosztály június 22-én, alig számottevő ellenállás után megszaladt s — bárha az ellenség nem üldözte — Désig meg se állott, teljesen nyitva hagyva ezzel a beszterce—marosvásárhelyi útat az oroszok előtt. Az oktalan futás annyira bomlasztóan hatott a csapatokra, hogy az időközben megjött Bem erős kezében is felmondták a szolgálatot, a június 27—28-i olaszfalusi ütközetben.

Halljuk tehát, mit mond Oreus a beszercei hadosztállal vívott első harcokról.

* * *

Grotenhelm altábornagy, a Kamenec—Podolszk környékén egyesített csoport parancsnoka, még május elején azt a parancsot kapta, hogy csapatait Novosielic községnél összevonva, Bukovinába vonuljon és Csernovicot szállja meg. A különítmény állományába tartozó 4. hadtestbeli tartalék hadosztály a birodalom határain belül maradt s így Grotenhelm parancsnoksága alatt csak a következők állottak: A 10. gyaloghadosztály 2-ik dandára (tomski és kolivani vadász ezred), a 10. tüzérdandár 1. és 2. számú könnyű ütege,¹ az elisavetgradi ulánusezred és egy század kozák. Ezekhez a Bukovinában Dorna-Vatránál álló osztrák csapatoknak (kb. 2800 fő-

¹ Ezek az ütegek, *kivételképen* 12 ágyúból állottak.

nek) kellett csatlakozniok, amelyek ott a Besztercére vivő útvonalon a hegyi átjárókat tartották megszállva.

Grotenhelm különítménye június 9-én hagyta el Csernovicot és június 17-én érkezett Dorna-Vatrára, ahonnan egy-napi pihenő után két oszlopban vonult be Erdélybe. A főoszlop (8 lovasszázad, 5 zászlóalj, az 50. kozákezred 65 kozákja és 20 ágyú) Pojana-Stampi irányába nyomult, a hozzájuk csatlakozó osztrák csapatok pedig a különítmény elővédjét alkották. A főerő jobb szárnyának biztosítására Kosznán és a Kukuriásán át a tomski-ezred 5 zászlóalja, 40 kozákkal és az 1-ső könnyű üteg 4 lövegével nyomult előre: az osztrák csapatokból pedig $1\frac{1}{2}$ zászlóalj² és egy lovaszszázad³ 4 darab 3-fontos ágyúval. Ezt az oszlopot Pavlov tábornok vezette.

Június 20-án Pavlov előnyomulása közben megtudta, hogy a tőle balra levő Nagyilva községet a magyarok megszállták. Golov alezredek parancsnoksága alatt a tomski ezredbeli zászlóaljat, a bukovinai határőr-csapatot 10 kozákkal odairányította. Grotenhelm főoszlopa pedig Tihuca felé nyomult. Nagyilvára szemrevétel végett 50 kozákot küldött előre. Ezek Golov osztagával csaknem egyidejűleg jelentek meg a nevezett község előtt.

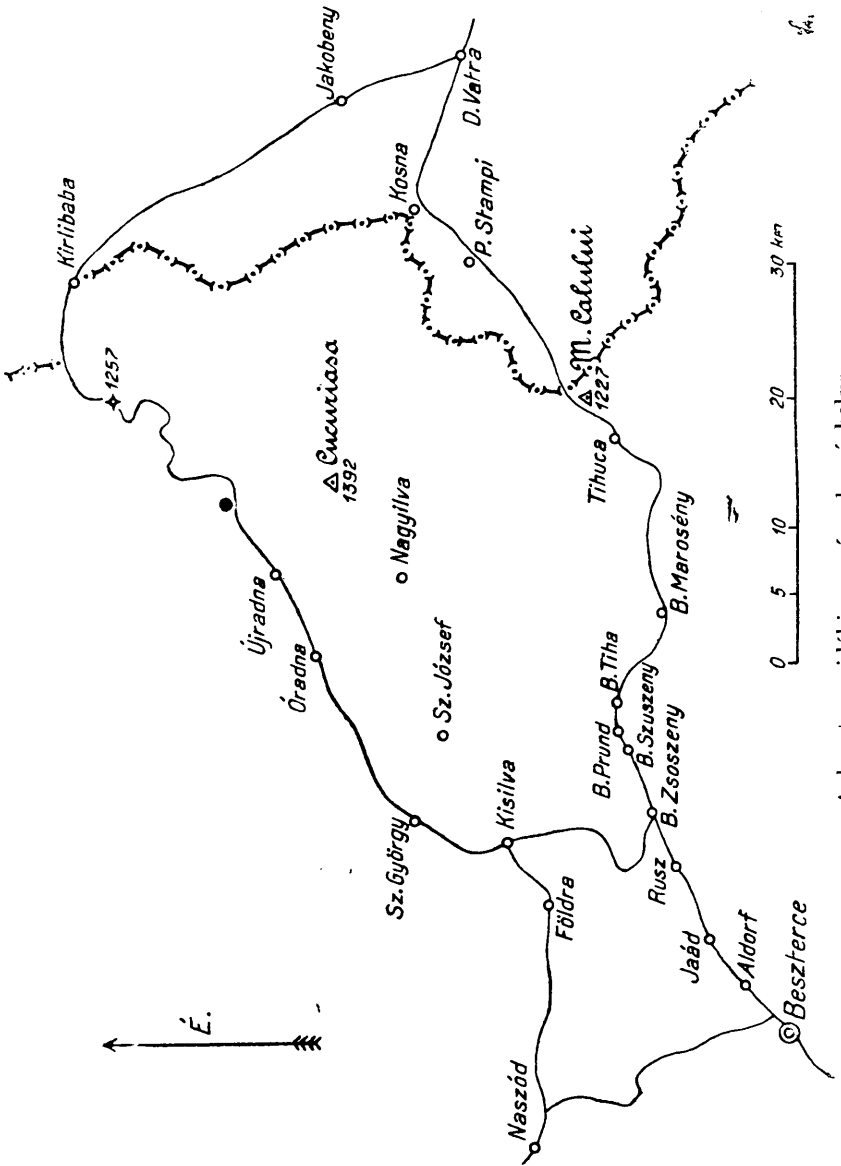
Az ott tartózkodó magyarok megijedtek két oldalról megjelent csapatainktól és 10 halott és 20 fogoly visszahagyásával futásnak eredtek, elszéledtek az erdőkben; a szemrevételre küldött kozákok pedig azonnal visszatértek a főoszlophoz.

Grotenhelm június 21-én Marosényig nyomult. A község és Tihuca közötti útat teljesen tönkretette az ellenség és igen sok időbe telt, míg ismét járható állapotba jutott. A magyarok nem zavartak meg minket, csak akkor támadták meg elővédünket, amikor már elhagyta Marosényt és a Turka patakhoz közeledett. Erősítések megérkezése⁴ az ellenséget Tiháig való visszavonulásra kényszerítette. Itt erős állást foglalt és előnyomuló oszlopainkat heves ágyútűzzel fogadta. Ezzel egyidejűleg csapatainak egy részét balszárnyunk átkarolása végett a szomszédos magaslatokra irányította. Grotenhelm észrevette ezt a mozdulatot s a megkerülő oszlop ellen a tomski ezred három századát rendelte, melyek a magyar ágyúk erős tüzeiben a meredeken gyorsan felkapaszkodtak és rohamra indultak. A magyarok nem állották a nyomást és rendetlenül elszéledtek a bozótokban: innen folytatták a lövöldözést, majd pedig futásnak eredtek. Csapataink Tihánál háltak.

² 51. gyalogezred 4 százada és a bukovinai határőrök 2 százada.

³ Az 5. dragonyos ezredből.

⁴ A tomszki vadászvezred 4. zászlóalja és 2 ágyú.

A besztercevidéki események színhelye.

Június 22-én Grotenhelm Borgo-Brund és Zsoszény felé nyomult, ahol az ellenséges főcsapatok egy része Dobay⁵ parancsnoksága alatt gyülekezett.

Grotenhelm a Borgo-Brundnál levő, 2—3 ezer emberrel és 12 ágyúval megszállott megerődített állásokhoz közeledve, két üteget állított fel, melyek az ellenség tüzéréjét elhallgattatták. Azután az elővéd osztrák csapatait, két orosz zászlóaljjal támogatva, előre tolta. Rövid ellenállás után az ellenség kénytelen volt állásait elhagyni és Beszterce felé kezdett visszavonulni. Üldözésére mindössze 70 kozákot és egy szakasznyi osztrák lovasságot küldöttek. Ez a jelentéktelen erő már a helyi viszonyok miatt sem bírta valami nyomatékosabb üldözést végrehajtani, mert a magyar tüzéréj által pásztázott műúton kellett mozogniuk. Ebben a harcban az ellenség 24 halottat vesztett és több mint 100 emberét elfogtuk.

Ezen a napon és a korábbi harcokban egy főtisztünk,⁶ továbbá két közemberünk elesett; sebesültekben pedig két közembert veszítettünk. Az osztrákok vesztesége 9 halott közember, 1 sebesült főtiszt és 19 sebesült ember volt.

Grotenhelm a borgo-brundi előnyomulás megkezdése előtt, azzal a lehetőséggel számolva, hogy oldal oszlopa az ellenség visszavonulását elvághatja. Pavlov tábornoknak azt parancsolta, hogy Kisilváról a magyar csapatok hátában levő Zsoszény község felé nyomuljon. Pavlov a jelzett irány felé vonult, azonban Földre közelében Naszódról előnyomuló ellenség rohanta meg. Ez a bár sikeresen visszavert támadás a megkerülő oszlop mozgását annyira lassította, hogy a különítmény csak a Borgo-Brundtól visszavonuló magyar csapatok utóvédjének kivonulása után érkezett meg Zsoszényhez. Ennek következtében Pavlov különítménye Kisilvára irányított vissza.

A jobb oszlop Borgo-Brund elfoglalása után ugyanezen napon Borgo-Ruszig hatolt, ahol előcsapatait Jaádig előre-tolva megállott. Magát Beszterce városát — ámbár azt az ellenség már elhagyta — Grotenhelm nem akarta elfoglalni, mert a város környéke nem kecsegtetett olyan előnyökkel, mint a Borgo-Rusz körüli állás, azután meg a szükséges taktikai követelményeknek is megfelelt és a Kisilvánál álló csapattól nem volt elszakítva.

Grotenhelm a kapott hírekből megállapíthatta, hogy az ellenség főereje Dénél egyesült, egyes különítmények pedig a Székelyföldön és Máramarosban gyülekeztek. Itt meg kell

⁵ Dobay József alezredes, a besztercei hadosztály parancsnoka.

⁶ A bátorságáról és gyors parancsadásairól híres Rogalev vezérkari százados, kit egy ágyúgolyó épp abban a pillanatban talált el, midőn a Borgo-Brundnál levő állások ellen az ágyút személyesen irányította.

jegyezni, hogy a mi különítményünkhöz beosztott kevés kováczok miatt, a sikeres hírszerzés részben meg volt nehezítve.

A hírek ez alkalommal különben teljesen igazaknak bizonyultak. Dobay csapatai tényleg Désnél gyülekeztek, ahová nemsokára maga Bem is megérkezett Kolozsvárról. Tudomást szerezve az orosz csapatoknak Erdélybe vonulásáról, Dobayt megerősítve, előbb leggyengébb osztagainkon akart egyet ütni s őket Bukovinába visszaszorítva, Lüders ellen szándékozott fordulni. Számítása alapos volt; azonban eszközei nem feleltek meg a szándékolt célnak.

Június 26-án Grotenhelm kiküldött kémjei jelentették, hogy Bem 12 ezer gyalogossal, három század lovassággal és 12 ágyúval Besztercére vonul. Ez a hír szemmel láthatólag túlzott volt. Észak-Erdélyben az összes magyar csapatok létszáma körülbelül 6000 főre rugott. Ha Bem magához is vett valamelyes erősítést, ez nem lehetett sok, mert Dés közelében sehol sem volt olyan csapat, amellyel szabadon rendelkezhetett volna. Az ellenség közeledtéről érkezett híreket előőrseink hamarosan megerősítették, minek következtében Jáád és Olaszfalu közt álló elővédünk visszavonult. Pavlov tábornok pedig parancsot kapott, hogy Kisilvánál és Radnánál 1½ osztrák zászlóaljot és 4 ágyút hagyva, a főerőhöz csatlakozzék.

Június 27-én délelőtt 11 órakor Bem csapatai, három oszlopban támadva, állásainkhoz közeledtek. A lovasság fedezete alatt előretolt ütegei csapatainkra, különösen pedig az elisavetgradi ulánuszredre, erős tüzet zúdítottak s elég veszteséget is okoztak. De csapataink keményen állták a tüzet. A mi részünkről az 1. és 2. könnyű üteg és az osztrákok három ágyúja — melyek a magyar tüzérsegnél előnyösebb állásban voltak — Bem három ágyúját és két lövészereszköcsiját szétlőtték.

Az ellenség főtörekvése a mi állásunk jobb szárnyán levő s a Beszterce folyó egész völgyén uralkodó magaslat elfoglalására irányult. Ezzel egyidejűleg azonban bal szárnyunk ellen is támadást indított. Már alkonyodni kezdett s az ütközetben még nem állott be a döntő fordulat. Végül Bem, utolsó erőfeszítésként legjobb székely csapataiból álló tartalékát jobb szárnyunk ellen vetette. Bár makacs volt a támadásuk, megtört az ott levő bukovinai határőrök és a tomski ezred 4. zászlóaljának ellenállásán. Ezt még az 1. zászlóalj is megerősítette. A székelyek meghátráltak és Grotenhelm parancsára az elisavetgradi ulánuszred az ellenség közepe ellen rohamot intézett. Az erős tűz dacára az ulánusok elsöpörték az ellenséget és a Jáád mellett folyó patakig üldözték. De a patak magas és meredek partja fényes rohamunkat megszakította. Az elisavetgradiak gyors rajtaütését követőleg, gyalogságunk

az egész vonalon támadott és az ellenséget szuronyrohammal a többi pontokon is felgöngyölítette és Jaád mögé vetette vissza, melyet a magyarok visszavonulásuk közben felgyújtottak. A beállott sötétség a további üldözést megakadályozta. Grotenhelm a jelzett község közelében előírs vonalat helyezett el s csapatait a Borgo-Rusnál levő előbbi állásokba vezette vissza.

Érdekes, hogy az ütközet elején elől levő magyar lovasság később ismeretlen helyre eltűnt. A helyi lakosság és a foglyok azt állították, hogy Bem huszárait, mint megbízható csapatait arra használta fel, hogy a gyalogságot a futástól visszatartsa és kardlappal is támadásra kényszerítse. Lehet, hogy ez az elbeszélés kissé túlzott, azonban nagyjában megerősítik azok a parancsok, melyeket Bem a leírt események után adott ki, s melyekben tanúsított kislelkűségükért kemény szemrehányásokkal illeti a székelyeket.⁷

A június 27-i harcokban halottakban 20 közembert, sebesültekben 7 tisztet és 79 közembert veszítettünk; az osztrákok 7 halottat és 26 sebesültet veszítettek. Az ellenségnek több mint 400 halottja volt, 70 ember fogságba került.⁸

A 27-ről 28-ra virradó éjjelen kémek jelentették Grotenhelmnek, hogy összekötő vonalunk felé 2000 székelyből álló csapat indult, amelynek, bal szárnyunkat hegyi utakon megkerülve, a különítményünk mögött levő Borgo-Beszterce,⁹ Zsoszény és Marosény községekhez kell jutniok és hogy maga Bem a Marosvásárhelyről érkezett jelentékeny segítőcsapatokkal megerősödvé, ismét meg szándékozik minket támadni. Grotenhelm erre a székelyek mozdulatának ellensúlyozása végett, három századot Borgo-Besztercéhez és Zsoszényhez irányított, s elhatározta, hogy főerejével másnap maga támadja meg Bemet, s ezzel támadó terveit tönkre teszi.

Június 28-án a borgo-ruszi állásokból különítményét kivezette s délután 2 órakor az Olaszfalunál¹⁰ elhelyezkedett magyarok ellen indult. A bal szárnyon a két orosz zászlóaljjal megerősített osztrák csapatok haladtak, a jobb szárnyon az elsvetgradi ulánusok; a többi csapatok a közepet alkották.

Az ellenség néhányat lőtt ágyúival s aztán a megszállott állást elhagyva, oly gyors visszavonulásba kezdett, hogy csak lovasságunknak és tüzérségünknek sikerült őt követnie, a rendkívüli nehéz, részben hegyes, részben pedig mocsaras és

⁷ Itt Bem július 5-i jólismert napiparancsára gondol a szerző.

⁸ A halottak számát sokszorosan túlozza Oreus. Az egész vesztesége se volt 400 fő s ennek javarésze is az elszéledtekből telt ki.

⁹ Borgo-Prund délkeleti tőszomszédja.

¹⁰ A vázlaton: Aldorf. Leggyakrabban használt német neve azonban Wallendorf.

számtalan patakocskával és még szakadékokkal is átszeldelt terepen. Bem tüzésége gyorsaság dolgában előnyben volt a miénk felett; minden ágyújához 10 lóva volt, a legjobb erdélyi lótelepekből; 6 ló az ágyúba volt fogva, 4 pedig az elfáradtak pótlására tartalékul szolgált.

Beszterce mögött néhány magyar ágyú megkísérelte előcsapataink feltartóztatását; ezalatt pedig Bem Sófálvánál¹¹ egész tüzéségét rejtve állította fel s az üldöző csapatok közeledésekor erős tűzzel fogadta azokat és ebben az állásban mindaddig kitartott; míg gyalogságunk meg nem érkezett; ekkor az ellenséges utóvéd folytatta a visszavonulást. Szeretfalvánál átkelt a Beszterce folyón s az ott levő híd egy részét elrombolta maga után.

Grotenhelm esti 9 óraker beszüntette az üldözést és Szeretfalva környékén táborba szállott.

Váratlan és gyors támadásunk az ellenségre pusztító következményekkel járt; az újoncok jelentékeny része az erdőkben szétzüllött, vagy lakóhelyére távozott. A bal szárnyunk megkerülésére kirendelt és fentebb említett székely osztag, midőn a főerő kudarcát megtudta, felerészben szintén szétszaladt.

Általában a június 28-i események, a rendelkezésre álló összes értesítések szerint, annyira megfélemlítették a magyar felkelőket, hogy azok az osztagok, melyeknek Máramarosból Bemhez kellett volna csatlakozniuk, letettek erről a szándékukról és csak a saját vidékük biztosítására gondoltak.¹²

Azt a pánikot, mely visszavonulás közben az ellenséget elfogta, a mi csekély veszteségünk is mutatja: 1 közemberünk esett el.

Mivel Grotenhelm az V. hadtestről megbízható jelentést nem kapott és mivel Lüders parancsa szellemében is Bukovínát kellett fedeznie, további üldözésbe nem bocsátkozott és június 29-én Teke irányába végzett felderítések után, Borgoruszra, előbbi állásába vonult vissza.

Bem Tekére vonult vissza és az oroszok elvonulása után Szeretfalvához egy megfigyelő osztagot rendelt ki. Ebben a helyzetben addig akart maradni, amíg csapatait rendbe nem szedi és új erősítéseket nem vesz magához, azután pedig ismét támadni szándékozott. Mivel 29-én a mi részünkről üldözés nem volt, arra következtetett, hogy Grotenhelm Dés irányában akar támadni. Bem ebben az esetben Szeretfalva közelében maradván, igen előnyös oldalállást foglalt el, melyből az orosz különítménynek Dés felé való előnyomulása

¹¹ Besztercétől délre. A vázlaton már nem látható.

¹² Itt Kazinczy ezredesnek az északkeleti felvidéken ide-oda ödöngő hadosztályáról van szó, amelynek főhadiszállása egyideig a máramaros-megyei Huszton volt.

esetén a különítmény bukovinai összekötő vonalát fenyegette volna.

Bemnek ezek az elgondolásai, amint látjuk, teljesen tévesek voltak és csak addig állhattak meg, míg Borgo-Ruszra való visszavonulásunkról megbízható híreket nem szerzett. Bem azonban nem mondott le arról a szándékáról, hogy az oroszokat Bukovinába szorítsa vissza, sőt fokozottabban kezdte előkészíteni támadását.

Az Erdélybe irányított csapatok tehát nagyobb áldozatok nélkül megoldották egyik legfontosabbik feladatukat. A vöröstoronyi-szoroson kívül valamennyi fontosabb hegyi átjáró kezükben volt. Lüders hadteste Brassóban jó támaszpontot szerzett, ahonnan a Tömösi-szoroson keresztül Oláhországgal is biztosítva volt az összeköttetése. Az ország északi részein is erősen megvetettük a lábunkat és különítményeink leggyöngébbjének is sikerült Bem kísérleteit meg-
hiusítania.

Ezek után július első felében részünkről semmiféle döntő hadművelet nem volt és nem is volt kezdhető. Előbb körül kellett tekinteni, új hadműveleti alapot kellett kiválasztani és biztosítani; az ellenségről pontos híreket kellett szerezni és a lehetőséghez képest mindkét csoport¹³ működését közös cél felé irányítva egybe kellett hangolni. Az előrelátással párosult hősiességet és a törhetetlen akarattal párosult óvatosságot önmagában oly szerencsésen egyesítő Lüders tábornok összes rendelkezései ezt célozták.

Ami az Erdélyben működő magyar hadsereg főparancsnokát illeti, úgy működése, mint mindig, gyorsasággal és határozottsággal tűnt ki és mindent elkövetett, ami rosszul felszerelt és kevésbé fegyelmezett hadseregétől csak tellett. De először is új ellenségei már nem hasonlítottak Puchnerhez és másodszor pedig maga a helyzet is megváltozott egy kissé a mult év óta. A székely lakosság belefáradt a háborúba, a harci láng kialudt a feldult országban, az orosz csapatok ellen való kárbavesztett kísérletek után. Bemnek csak rendkívüli energiájával, tevékenységével és katonai képességével sikerült még néhány hétig elhúznia a háborút.

Cséffalvay István.

¹³ Lüders és Grotenhelm.